

طرح وزارت صمت به نام «ارز اشخاص» مخالفان جدی دارد

تست ایده جدید روی بازار زخمی ارز

چهارشنبه ۱۴ آبان ۱۳۹۹ شماره ۳۱۷۳

بسیار زیاد است و بالاخره باید به دنبال تسهیل ترخیص این کالاها نیز باشیم.»

وی افزود: «در همین راستا مصوبه اخیر وزارت صمت این اجازه را به واردکنندگانی که دسترسی به ارز نیمایی یا ۴۲۰۰ تومانی ندارند خواهد داد که با آمادگی خود و با اولویت های وزارت صمت اقدام به ترخیص کالا از گمرک کنند. البته شنیده ها حاکی از این است که مقرر شده به برخی واحدهای تولیدی این اجازه داده شود که به میزان محدودی و به طور سالیانه خارج از مکانیسم ارزی معمول اقدام به واردات مثلا ۱۰۰ میلیون دلار در قالب کالاها و قطعات اولیه خود کنند.» این فعال بخش خصوصی با دلیله خواندن این سیاست این گونه بیان کرد: «اگر اجازه واردات کالاها و مواد اولیه داده شود و قطعات مورد نیاز صنعت و... از این سیاست تأمین شود، می توان آن را مثبت ارزیابی کرد، اما اگر قرار باشد کالاهای تجاری از این طریق وارد شود، قطع به یقین با افزایش تقاضا در بازار ارز علاوه بر عدم تأمین نیازهای صنایع با افزایش قیمت ها نیز مواجه خواهیم بود. درواقع نحوه ثبت سفارش کالا در این سیاست بسیار مهم است؛ یعنی اگر نوع کالا و همچنین محل تأمین ارز در این سیاست مشخص باشد و مدیریت شود، می توان آن را به نفع کشور قلمداد کرد، اما مثلا اگر قرار باشد برنج از این طریق وارد شود، قطعا با به هم زدن بازار ارز و بازار کالای موردنظر در داخل مواجه خواهیم بود.»

عباسی: ۵ میلیارد تقاضای ارز خواهیم داشت

علی رضا عباسی، از اعضای اتاق بازرگانی نیز در گفت و گو با «فرهنگستان» گفت: «از یک سال پیش و با راه اندازی سامانه جامع تجارت مشکلات زیادی برای واردکنندگان به وجود آمد. از جمله این مشکلات، عدم تأمین ارز از سویی بانک مرکزی در موعد مقرر و برخی موانع دیگر مانند اخذ کد رهگیری... که باعث شد بسیاری از کالاها در گمرک کشور رسوب کنند. رسوب کالاها در عین حال تبعات زیادی را متوجه تولیدکنندگان و تجار و در نهایت کل اقتصاد خواهد کرد. این روند زنجیره تأمین مواد اولیه و اساسی را برای خانوارها و صنایع کشور با اختلال جدی همراه کرده که سبب کاهش عرضه محصولات نیز شده است. بر همین اساس وزارت صمت با هدف تسهیل واردات کالاهایی که در گمرک رسوب کرده اند و عمده آنها نیز به دلیل مشکلات پرداخت و عدم تأمین ارز آنجا گیر کرده اند، اقدام به اجرای این طرح کرده است.»

این فعال بخش خصوصی تصریح کرد: «بانک مرکزی با شرط شناسایی منشأ ارز اجازه اجرای این طرح را داده است. درواقع بانک مرکزی قصد دارد تأمین ارز مورد نیاز واردات را به سمت صادرکنندگان خرد و به سمت ارزهایی که به هر دلیلی توسط اشخاص در خارج از کشور نگهداری می شوند، ببرد. این اقدام می تواند به کمک تنظیم بازار نیز بیاید.»

این فعال بخش خصوصی در ادامه گفت: «در عین حال نقدی به این طرح نیز وارد است و آن هم اینکه اگر بسیاری از واردکنندگان با یک جابه جایی ربالی در کشور و با فشار بر منابع ارزی داخلی نهایتا تأمین ارز را به بازار آزاد و خیابان ها بکشانند، در نهایت قیمت ارز غیررسمی به شدت افزایش پیدا می کند. این یک نقد جدی است که تنها در صورت مداخله بانک مرکزی احتمال مهار خواهد داشت و در غیر این صورت عایدی ای جز افزایش جهشی قیمت ارز ندارد؛ یعنی ارز اشخاص یا ارز متقاضی تنها در صورت حمایت و مداخله بانک مرکزی است که می تواند به ترخیص کالاها و تسهیل ترخیص آنها منجر شود.»

وی ادامه داد: «ارز اشخاص دو معنی دارد؛ اولی ارزهای ایرانیان مقیم خارج که ارز آنها به هر دلیلی در صرافی ها یا بانک های خارجی بلااستفاده یا بلوکه مانده است و می توان به جای آن کالا وارد کرد و دومین معنی نیز؛ ارز صادرکنندگان خردی است که به هر دلیلی ارز خود را وارد کشور نکرده اند و در حال حاضر بدهکار به بانک مرکزی محسوب می شوند. از طریق این فرآیند می توان ارز مورد نیاز واردکننده را تأمین کرد، اما هیچ تضمینی وجود ندارد که این مکانیسم باعث ایجاد فشار و تقاضا در بازار ارز کشور نشود. این نقد را بانک مرکزی قصد دارد با فروش ارز در بازار غیررسمی در نرخ هایی بالاتر از نرخ نیما کنترل کند و در غیر این صورت قطعا ارز اشخاص می تواند باعث ایجاد تقاضای چهار تا پنج میلیارد دلاری برای واردات کالا شود.»

وی گفت: «مقرر شده بانک مرکزی همزمان با اجرای این طرح دخالت موشری در بازار ارز کند. در صورتی که مکانیسم در دست بانک مرکزی پاسخگو نباشد، باید منتظر افزایش نرخ ارز در حدود ۳۰ تا ۴۰ درصد باشیم.»

منجر به بحران ارزی در دولت مرحوم هاشمی رفسنجانی نیز شده بود، تأکید بر همین واردات بدون انتقال ارز بود. در این روش ضمن اینکه تسویه به زمان خروج کالا از گمرک موکول می شود، کالای وارد شده نیز غیرقابل کنترل شده و تقاضا هم در بازار آزاد بالا می رود. پس از اعلام این خبر، فعالان اقتصادی نیز واکنش های تندى نشان دادند، به طوری که مجیدرضا حریری، رئیس اتاق بازرگانی مشترک ایران و چین در صفحه کاربری خود در فضای مجازی نوشت: «زور قانون شکنان به قدرت همتی چرید و دستور واردات بسا ارز متقاضی صادر شد، کسی اگر ارزی خارج از کشور داشته به کالا و در نهایت به ریال تبدیل نمی کند، حتما این تصمیم تقاضای ارز را در بازار به شدت بالا می برد و در شرایطی که امکان عرضه وجود ندارد بار دیگر به قیمت فقر عمومی عده ای چاق می شوند.»

این فعال اقتصادی در ادامه با هشتگ های «رانت»، «صمت»، «مجلس» و «اتاق بازرگانی» تأکید کرد: «امیدوارم افزایش قیمت امروز ارز نتیجه سیاست آزاد کردن واردات در مقابل صادرات واردات با ارز متقاضی نباشد، سیاستی که براساس فشار لابی ها بر بانک مرکزی اتخاذ شد و حتما خیری برای مردم و اقتصاد کشور ندارد اما برای عده معدودی خوب نان داشت.»

مجید شاکری اقتصاددان نیز در یادداشتی در کانال شخصی خود چنین نوشت: «مجددا همان فشارهای ۱۳۷۱ آغاز شده. فشار از دولت، مجلس و اتاق بازرگانی بر بانک مرکزی برای تسهیل واردات. فرآیندی که ابتدا با عنوان تسریع در ترخیص کالا آغاز شده بود امشب بدون هیچ نقابی خود را در تأکیدات وزیر صمت و معاون گمرک به صورت اجازه واردات با ارز اشخاص آن هم بدون کد رهگیری از بانک مرکزی (منظورشان عملا این است که واردکننده بازار آزاد بخرد!) نشان داده. شاید مثلا جو سیاسی مثبت باعث شود به سرعت افزایش نرخ ارز رخ نهد یا شاید آزادسازی در اول کار کالاهایی که در گمرک مانده از شتاب تورم بکاهد اما رسما و بدون تعارف کشور در شرایط همچنان تحریمی دارد خودش را خلع سلاح می کند. آن هم درحالی که به تجربه پیشین همان صادرات در مقابل واردات هم (که نوع بسیار رقیق شده ای از بستن حساب سرمایه است.) تسهیل لازم را ایجاد می کرد و دلیلی برای این همه تأکید بر ارز اشخاص آن هم بدون در و پیگر وجود ندارد. ثبت سفارش های قبلی هم آنقدر گسترده و تلنبار است که صحبت از کنترل واردات با ابزار ثبت سفارش فعلا غیراجرائی است.»

حسینی: باید احتیاط کرد

حمید حسینی، دبیرکل اتاق بازرگانی ایران و عراق در واکنش به این طرح و نگرانی ها از تبعات آن گفت: «این مساله وجود دارد که با اجرای این تصمیم، میزان تقاضا در بازار ارز بالا رفته و مجددا شاهد افزایش قیمت ارز باشیم. البته این رانیز باید درنظر داشته باشیم که مقدار کالاهای دپوشده در گمرک

در دولت تصویب و در حال ابلاغ است. در همین راستا معاون وزیر صمت در مورد تأثیر اجرای این سیاست بر تجارت کشور، گفته است: «طبیعتا فرآیند تجارت کشور تسهیل می شود، زیرا با اجرای این سیاست هم شرایط برای رفع تعهد ارزی صادرکننده تسهیل خواهد شد و هم چراغ کارخانه های ما خاموش نخواهد شد؛ زیرا بخشی از صنعت ما نیاز به مواد اولیه وارداتی دارد و همچنین بخشی از ماشین آلات کارخانه ها نیاز به قطعات و تجهیزات دارد که باید وارد شود. به طور کلی وزارت صمت معتقد است که به دلیل معطلی برای تخصیص ارز به مواد اولیه وارداتی، خطوط تولید بسیاری از کارخانه های کشور که اتفاقا صادراتی هم هستند و محصول صادراتی شان ارزآور است، تعطیل شده یا با ظرفیت پایین کار می کنند و برای حمایت از آنها باید واردات از طریق ارز متقاضی از سر گرفته شود.»

همتی چرا مخالف است؟

این اولین باری نیست که موضوع واردات بدون انتقال ارز، مثل یک توپ سرگردان در زمین بانک مرکزی و وزارت صمت این پا و آن پا می شود. هر دو طرف هم در جایگاه تخصصی خود، حق از کشور خارج شده و چه بهتر که اکنون با کالاهایی که مورد نیاز خرید این کالاها استفاده شده، همان فشارهای سنگینی است که نرخ دلار را به این نرخ های عجیب و غریب کشانده و از این پس هم معلوم نیست با آزادسازی رویه واردات بدون انتقال ارز، چه سرنوشتی برای بازار رقم می خورد. درواقع بانک مرکزی بر این نظر است که واردات کالا بدون انتقال ارز منعی ندارد، مگر اینکه منشأ از مشخص باشد. برخلاف بانک مرکزی، وزارت صنعت می گوید که این ارز حتی اگر از بازار داخل هم تهیه شده باشد، از کشور خارج شده و چه بهتر که اکنون با کالاهایی که مورد نیاز خطوط تولیدی است، باز به چرخه اقتصاد کشور بازگردد. البته در این میان، بازیگر سومی هم به نام گمرک حضور دارد. دستگاهی اجرایی که فقط مجری تصمیمات و سیاست های سایر بخش های دولتی است.

مقامات گمرکی می گویند که این شیوه واردات بدون انتقال ارز می تواند تا حدود زیادی منجر به تسریع در ترخیص کالاهایی شود که ماه هاست در گمرکات و بنادر معطل تخصیص ارز و ترخیص و بعضا در معرض فساد قرار دارند و عمده آنها کالاهای اساسی یا مواد اولیه تولید هستند. پیش تر از این نیز یک بار ستاد هماهنگی اقتصادی دولت، واردات کالا بدون انتقال ارز را مجاز اعلام کرده بود که البته همان زمان نیز، رئیس کل بانک مرکزی بارها مخالفت خود را با این تصمیم اعلام کرده بود و همین مخالفت ها موجب شد این مصوبه هیچ گاه عملیاتی نشود؛ چرا که همه نگران بودند فشار واردات بدون انتقال ارز، بازار ارز را در بر بگیرد و منجر به افزایش بیشتر نرخ شود. در این رابطه عبدالناصر همتی، رئیس کل بانک مرکزی می گوید: «مخالفت بانک مرکزی با واردات بدون انتقال ارز، در واقع به معنای جلوگیری از وارداتی است که بدون بررسی ضرورت ورود آن به کشور و بی توجه به ملاحظات و تعهدات ارزی، توسط واردکنندگان انجام می شود.» وی معتقد است که در این زمینه، محدودیت های ارزی و ضرورت تقویت تولید ملی دلایل محکمی برای ممنوعیت واردات بدون انتقال ارز است. همتی با بیان اینکه واردات بدون انتقال ارز می تواند به قاچاق کالا دامن بزند، می گوید: «مقابله با قاچاق علاوه بر اینکه تولید ملی را تقویت می کند، با کاهش تقاضای ارز در بازار، موجب کنترل و ثبات بیشتر بازار ارز خواهد شد.»

تحریک مجدد بحران بازار ارز

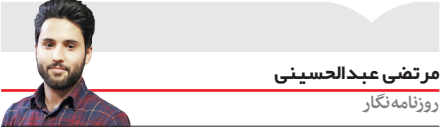
واردات «ارز متقاضی» یعنی افراد بتوانند از محل ارز فردی خودشان و بدون اینکه از سیستم رسمی ارز خریداری کرده باشند، کالا را وارد و در گمرک اظهار کنند. یکی از دلایلی که

واردات با ارز متقاضی چیست؟

واردات کالا بسا ارز متقاضی یا همان واردات بدون انتقال ارز با تصمیم وزارت صمت مجددا در دستور کار دستگاه های اجرایی قرار گرفت و حالا گمرک و وزارت صنعت، معدن و تجارت خوشحال هستند و بانک مرکزی نگرانی هایی از تبعات این تصمیم دارد. ارز متقاضی یک نمونه وجه است که بر اساس مقررات ارزی از طریق سیستم های بانکی، وارد می شود و بر این اساس اشخاصی که متقاضی خرید ارز هستند، مالکیت این ارز را به آنها می دهند. واردات با ارز متقاضی یکی از انواع وارداتی است که از طریق گشایش اعتبار انجام می گیرد و تنها در تأمین وجه اعتبار اسنادی است که با ارز بانکی تفاوت دارد. برای آن قسمت از اعتبار اسنادی که به صورت ارز متقاضی تأمین می شود نیازی به اخذ تعهدنامه از واردکننده مبنی بر ارائه اصل پروانه گمرکی ترخیص قطعی کالانیست. درواقع واردات بدون انتقال ارز که یکی از راه های تأمین ارز کالاهای وارداتی به کشور به ویژه در دوره پیشین تحریم های سال های ۹۰ و ۹۱ و حتی پس از آن بوده است، به این شیوه انجام می پذیرد که واردکننده ارز مورد نیاز خود را از صادرکننده یا کسی که منابع ارزی در خارج از کشور دارد، تأمین می کند. یعنی نیازی به تأمین ارز از شبکه بانکی و صرافی های داخلی ندارد. آخرین خبرهایی که در زمینه گمرک و صادرات و واردات از طرف وزارت صمت اعلام شده این است که کالاهای وارداتی دو گروه هستند؛ گروه اول ارز ۴۲۰۰ تومانی دریافت می کنند که این کالاها در گمرک باقی می ماند تا ارز ۴۲۰۰ تومانی را از بانک مرکزی دریافت کنند و بعد از گمرک ترخیص می شوند و گروه دوم نیز متقاضیانی هستند که ارز نیمایی دریافت می کنند و منتظر دریافت ارز از سوی بانک مرکزی برای ترخیص کالا هستند. اما بر اساس سیاست جدید، متقاضی که اعلام کند نیاز به ارز نیمایی ندارد، اجازه ترخیص داده می شود و افرادی که نیاز به ارز دارند باید در سامانه نیمایی ارز خریداری کنند تا ترخیص کالا صورت گیرد. لازم به ذکر است که در دوره های پیشین مانند سال های ۹۰ و ۹۱ و حتی پس از آن بخشی از واردات به این شیوه انجام می شد اما در چند نوبت متوقف شده است. حدود چهار سال پیش در مصوبه ای واردات بدون انتقال ارز از کشورهای چین، هند، ترکیه و کره جنوبی که شریکان اصلی تجاری ایران بودند، ممنوع اعلام شد؛ چرا که بانک مرکزی در حال طرحی سامانه ای برای مدیریت بازار ارز صادرات و واردات بود که بعدها نیمه نامیده شد. بنابراین ابهام اصلی «ارز متقاضی» استفاده از سیاستی است که به نظر می رسد در طول دو دهه اخیر آزمون خود را به خوبی پس نداده است.

وزارت صمت از مزایای ارز متقاضی، چه می گوید؟

پس از بروز نوسان های ارزی که از اوایل ۹۷ آغاز شد، دولت در دو مرحله سیاست های ارزی خود را تغییر داد و بخشنامه های متعددی برای کنترل شرایط بازار ارز صادر کرد؛ حاصل این بخشنامه ها این بود که واردکنندگان در سه قالب ارز ۴۲۰۰ تومانی، ارز نیمایی و حواله صادرکنندگان می توانند مایحتاج خود را تأمین کنند. واردکنندگان اما این مسیر تعیین شده از طرف دولت را یکطرفه و پرپیمان قلمداد می کنند و می گویند با توجه به اینکه حضور و فعالیت در سامانه نیما فرآیندی زمان بر است، بسیاری از تولیدکنندگان نیاز دارند که در کوتاه مدت به مواد اولیه مورد نیاز خود دسترسی پیدا کنند. آنها اظهار امیدواری می کنند که شرایطی فراهم شود تا با کوتاه کردن فواصل زمانی، امکان واردات تجهیزات و مواد اولیه فراهم شود. این خواسته فعالان بخش خصوصی، وزارت صنعت، معدن و تجارت را واداشت که مسیر را برای واردات بدون انتقال ارز باز کند و رزم حسینی در اظهار نظر خود این توید را بدهد که «واردات با انتقال متقاضی»

واردات کالا بسا ارز متقاضی یا همان واردات بدون انتقال ارز با تصمیم وزارت صمت مجددا در دستور کار دستگاه های اجرایی قرار گرفت و حالا گمرک و وزارت صمت خوشحال هستند و بانک مرکزی نگرانی هایی از تبعات این تصمیم دارد. در واردات با ارز متقاضی، واردکننده ارز مورد نیاز خود را از صادرکننده یا کسی که منابع ارزی در خارج از کشور دارد، تأمین می کند. یعنی نیازی به تأمین ارز از شبکه بانکی و صرافی های داخلی ندارد. اما در صورت اینکه واردکننده بخواهد بدون استفاده از ارزهای صادرکنندگان و ارزهای بلوکه شده کشور صرفا از طریق بازار آزاد و غیررسمی اقدام به تأمین ارز مورد نیاز خود کند، با فشار بر بازار ارز، ممکن است قیمت ارز تا چندین هزار تومان افزایش یابد. درواقع اگر سیاست «ارز متقاضی» با مشخص بودن منبع ارزی انجام شود می تواند مفید واقع شود اما اگر این سیاست بدون نظارت بانک مرکزی و همچنین با استفاده از ارزهای آزاد انجام شود، یادآور سیاست «واردات بدون انتقال ارز» خواهد بود که تبعات بسیاری را متوجه اقتصاد کشور خواهد کرد. در همین راستا واکنش فعالان اقتصادی نیز جالب بوده است. حمید حسینی، دبیر اتاق بازرگانی مشترک ایران و عراق با دو لیه خواندن این سیاست در گفت و گو با «فرهنگستان» تأکید می کند که اگر قرار باشد کالاهای تجاری از این طریق وارد شود، قطع به یقین با افزایش تقاضا در بازار ارز علاوه بر عدم تأمین نیازهای صنایع با افزایش قیمت ها نیز مواجه خواهیم بود. علیرضا عباسی از اعضای اتاق بازرگانی نیز بیان می کند که در صورت مداخله بانک مرکزی و مشخص بودن منشأ ارزها می توان به کارایی این طرح امیدوار بود و در غیر این صورت باید شاهد شکل گیری تقاضای پنج میلیارد دلاری در بازار ارز و همچنین افزایش ۳۰ تا ۴۰ درصدی نرخ ارز باشیم.

تصمیم های متناقض دولت در ترخیص ۷/۲ میلیون تن کالا از گمرک

طبق آمارهای گمرک ایران تا پایان شهریور سال جاری نزدیک به ۷/۲ میلیون تن کالا در گمرکات کشور دپوشده، عددی که معادل ۵۲ درصد رقم ۱۳/۸ میلیون تن کالاهای وارد شده به کشور طی پنج ماهه آسمال است. گرچه مشخص است که اقلام دپوشده در گمرک صرفا مربوط به اقلام وارداتی سسال جاری نیست و از سال گذشته نیز اقلامی در گمرک دپوشده، اما مساله اساسی این است که حدود ۴۷ درصد از این اقلام دپوشده مربوط به کالاهای اساسی و مایقی مربوط به کالاهای غیراساسی است که تبعات عدم ترخیص آنها را به صورت مستقیم در بازارها دیده ایم. عدم ترخیص کالاهای اساسی منجر به کمبود و افزایش قیمت این کالاها در بازار کشور شده و دپوشدن کالاهای غیراساسی در گمرک نیز منجر به نرسیدن نهاده ها و مواد اولیه به کارخانه ها و تولیدی ها بوده که با کاهش عرضه از سوی این صنایع و همچنین افزایش قیمت و کاهش صادرات آنها همراه بوده است. بنابراین می توان معضل اصلی تجارت خارجی کشور را در واردات؛ عدم تأمین ارز کافی و احتمالا اختلافات بانک مرکزی و وزارت صمت عنوان کرد. علاوه بر این در صادرات نیز با معضل انتقال ارز روبه رو هستیم که ناشی از تحریم های بانکی و... بوده است. بر همین اساس دولت، با مکلف کردن وزارت صمت و بانک مرکزی به دنبال تسهیل تجارت خارجی و افزایش تراز پرداخت هاست.

حدود یک هفته پیش و به جهت رفع معضلات گفته شده، محمدباقر قالیباف، رئیس مجلس شورای اسلامی از بسته ای تجاری با چهار محور رونمایی کرد. این چهار تصمیم مهم و عملیاتی اتخاذ شده در این جلسه را چنین شرح داده اند؛

- ۱- تشکیل سندیکای صادرکنندگان خوشنام برای استفاده از ظرفیت اعتباری و تسهیل فعالیت بازرگانی آنها، ۲- تشکیل اتاق تهاثری مرکزی کالا با کالا در وزارت صمت برای نظارت دقیق بر اجرای مستقیم عملیات واردات در برابر صادرات بدون نیاز به تبادل ارز و صرفا برای کالاهای ضروری و مواد اولیه تولید، ۳- تشکیل پنجره واحد صادرات نفت در برابر واردات کالاهای اساسی که در دولت مسئولیت مستقیم آن با وزارت نفت است و ۴- تأمین کسری بودجه دولت از طرق کم هزینه مانند انتشار اوراق دولتی و بازگردانی آن از سوی بانک مرکزی در قالب عملیات بازار باز. با وجود اینکه هنوز تکلیف پیشنهادهای مجلس که با همکاری دولت گرفته شده، مشخص نیست، جلسات وزارت صمت و بانک مرکزی خبر از تصمیمات جدید و بعضا عجیبی می دهند. چهار روز پیش از دهم آبان ماه ۱۳۹۹، علیرضا رزم حسینی، وزیر صنعت، معدن و تجارت در تصمیمی بحث برانگیز، اعلام کرد که امکان واردات کالا از محل ارز متقاضی مهیا شده و تمام گمرکات کشور موظفند به ترخیص کالاهای وارداتی از محل ارز متقاضی یا ارزهای صادراتی اقدام کنند. وی همچنین خبر از تصمیم واردات کالا از محل صادرات داد و اظهار کرد؛ صادرکنندگانی که از سال ۱۳۹۸ به بعد تعهد ارزی داشته اند، می توانند مجوز واردات از محل تعهدات صادراتی خود بگیرند و کالاهای با اولویت وزارت صمت را وارد کنند. در این میان اما تصمیم «ارز متقاضی» یا همان «ارز اشخاص» و با واکنش جمعی از فعالان بخش خصوصی و همچنین اقتصاددانان همراه شد. عمده انتقادات از این طرح، احتمال افزایش قیمت ارز در روزها و ماه های آینده بود.